

PAVOL JANÍK

Hurá horí (aforizmy)

NÁPIS

Tu žili Slováci,
ktorí si tiež odskákali svoje.

MÓDA

Niektorí sa ani neprezieľkli,
dalej kráglujú
v tom istom kabáte.

ZLAVA

Lacnejšie smrteľné lôžko
sa nazýva smrteľné lehátko.

OZNAM

Z technických príčin zakázané.

BRUCHAPLNOSŤ

Iba črevné parazity
domovinu majú v riti.

POKROK

Doteraz sme mali turecké
iba hospodárstvo,
dnes už aj demokraciu.

RIEKANKA

Každý chvíliku
tahá pílkou,
potom strieľa
do zátylku
tým, čo vedia
prišli veľa.

HUDOBNÉ REFERENDUM

Ľudové piesne nevznikli
ľudovým hlasovaním.

ZMENA ÚČELU

Účel sväti
finančné prostriedky.

MEDZI

Medzi krajinami
nie je nijaký rozdiel,
ale je medzi nimi
všetko ostatné.

SAXUÁLNY SECOND HAND

Iba jednej veci prospieva,
keď je obšúchaná.

TEÓRIA RELATIVITY

Najkrajšie sú spomienky,
najmä na nízke ceny.

PRAX RELATIVITY

Ani to, čo je najlacnejšie,
už nie je lacné.

POZNÁMKA

Mozgová porážka nás nemusí
postihnúť pri Slavkove.

ZOOLOGIA 1

Zvieratám sa bridí
zverozrústvo.

ZOOLOGIA 2

Opakom ľudovej rozprávky
je zverská.

ZOOLOGIA 3

Zvieratám sa hnusí ľudskosť.

ŽELANIE

Keď už nič nie je,
aspoň peniaze my mohli byť.

ZVOLANIE

Nerušte moje kruhy pod očami!

VYSOKÁ POLITIKA

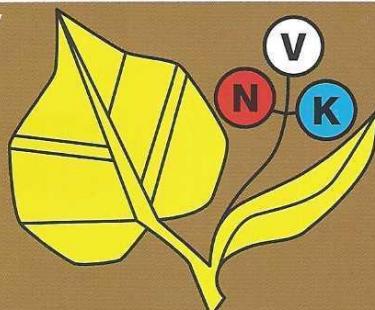
Býva veľmi nízka.

ČTVRTLETNÍK VÝBORU NÁRODNÍ KULTURY

LÍPA

ROČNÍK 26

ČÍSLO 3/2021

CENA 70 Kč

PARLAMENTNÁ ZMENÁREŇ
Politickú príslušnosť
volne zamieňame
podľa aktuálneho kurzu.

SEBAKRITICKÁ SAMOOBSLUHA
Najlepšie mi je bez seba.

REGULE
Zopakovane gule.

KONŠTATOVANIE
K vojnám vedú
rozdielne predstavy o mieri.

HESLO
Niečo za niečo a nikdy inak.

VÝVOJ
Najprv bol človek vzpriamený,
potom rozumný
a napokon dnešného typu.

VÝROBA
Režim má lenko nepríateľov,
koľko si ich vyrubí.

OHRADZOVANIE
Nemáme sa čo ohradzovať,
už sme ohradení.

JAZYKOVÝ ZMIER
Aby ostatný ostriatý drôt
bol posledný.

ÚSTAMI ÚSTAVY
Občania našej vlasti
majú dva jazyky,
oba úradné.

*Naše ukážka z autorovej tvorby
je predevším z jeho sbírky
Hurá horí (1991)*

PONAUČENIE Z KRÍZOVÉHO VÝVOJA
Pracuj vo vlastných službách.

OPAKOVANIE
Prišiel som na svet
a odvtedy som neprišiel na nič lepšie.

SLOVÁCI
Emigranti vo vlastnej krajine.

VÝSLEDOK
Tretiu svetovú vojnu
sme prehrali kontumačne.

VYTUŽENÝ DÔSLEDOK VÝSLEDKU
Dúfajme, že nám táto porážka
prinesie viac úzitku
ako podiel na víťazstve
v druhej svetovej vojne.

DES
Mladá fronta,
kde zítra znamená už dnes.

POLITICKÝ ZEMEPIS
Spojené štáty tatranské.

OBČIANSKE TEPLOTY
Vrelý vzťah k právam,
chladný vzťah k povinnostiam
a vlažný vzťah k práci.

TAJOMSTVO
Za peniaze, ale nie za korunu.

PREVRATNÁ MYŠLENKA
Čas sú peniaze,
ale čo sú peniaze,
nikto nevie.

DUCH DÚCHA, ŠÚCHA A BÚCHA
Muži sú bez duše,
kým ženy sú odusevnené.
Majú na to väčšie predpoklady.

RELATIVITA
To je aj ono!

RADA DO SMRTI
Kto neverí na zázraky,
je potenciálny samovrah!

POZNATOK
Život škodi zdraviu.

*Naše ukážka z autorovej tvorby pochádza
z knihy Dobrá zrada nad zlato (1996)*

Diplomacia a spravodajske služby

PAVOL JANÍK

Zavše ožíva móda vypovedať zahraničných diplomátov s odôvodnením, že sa venujú špiónaži. Pre spoločensky a politicky gramotného človeka často vyznieva tragikomický. Veď spravodajske služby každého štátu si zo zásady budujú legálne a nelegálne agentúrne siete. Prvé z nich pôsobia obvykle pod diplomatickým krytím, teda ich personál je chránený imunitou. Postavenie nelegálnych vyzvedačov je podstatne zložitejšie a riskantnejšie – v prípade odhalenia im hrozí stihanie – v minulosti zváčša trest smrti, neskôr sa zaviedla prax ich vzájomnej výmeny medzi jednotlivými krajinami. Rizikovejšia nelegálna štruktúra tajnych služieb sa vytváraju pre prípad vojny, keď sa predpokladá prerušenie diplomatických stykov, cezhraničnej dopravy, medzinárodného poštového a iného komunikačného spojenia.

Diplomacia a spravodajske zložky majú v rade ohľadov spoločné ciele (pracujú pre záujmy svojho štátu), ale metódy, ktorími sa v prax presadzujú, sa v mnohom odlišujú. Ich vzájomná súčinnosť v rámci štátom delegovaných právomocí však vždy prináša vzájomný úžitok. Každé vyhotovenie diplomata, bez ohľadu na to, či v krajine pôsobenia slúži pod diplomatickým prikrytím, alebo nie, je politicky motivované, signalizuje vôľu vlády zhoršíť vzťahy s konkurenčnou krajinou. Československo počas socialistu vedelo o stovkách vlastných občanov, ktorí spolupracovali s britskou rozviedkou, ale ich verejný postih pokladala Praha za politicky neúnosné gesto a poškodenie vlastného pôsobenia na medzinárodnej scéne. Radšej obkolesili britských agentov, monitornovali ich činnosť a pokúšali sa ich získať ako dabilérov, ktorí budú hrať na dve strany, teda podsúvať Londýnu skreslené a faloso správy. Treba poznamenať, že profesionálne zostavaná dezinformácia nie je jednoduché klamstvo. Je to zložitá kombinácia pravdivých, pravdepodobných a možných údajov, ktoré sa dajú overiť z iných nezávislých zdrojov. Do nich je zabalená podstatná lož.

Na druhej strane dosť neobvykle vyznievalo pre mná, že československá vojenská misia, ktorá oficiálne pôsobila v Západnom Berlíne, popri iných úlohotách monitorovala aj tamtojší filmový festival. Ich informácie som dostával na stôl ako pracovník slovenského ministerstva kultúry pre oblasť kinematogra-

grafie. Čítať o umeleckom podujatí na armádnom hliavčkovom papieri malo svoj osobitný pôvab.

Spravodajske služby sú významným faktorom moderného superenja a vypĺňajú medzeru medzi diplomaciu, ktorá má v prvom rade pracovať pre udržanie mieru, a prípadným vojenským útokom. Volným okom sotva spozorovateľné zápolenie mocností sa odohráva v piatich hlavných oblastiach. Jednou z nich je SIGINT (Signal Intelligence), ktorá zahŕňa komunikačnú, elektronickú a telemetrickú špiónaz (COMINT, ELINT a TELINT). Ďalšou sférou je agentúrne spravodajstvo – Human Intelligence (HUMINT). Neodmysliteľnou súčasťou konšpiračného pôsobenia je psychologická manipulácia ľudí prostredníctvom propagandy, vrátane produkcie a šírenia tendenčných, skreslených i celkom falosoj informácií. Osobitnú kapitolu predstavujú operácie, spojené s atentátmi a vraždami. Na dosiahnutie stanovených cieľov sa využívajú i špeciálne akcie ozbrojených útvarov zvláštneho určenia.

V každom prípade spravodajske služby sú tajnými inštitúciami, ich činnosť je konšpiratívna a principálne nerešpektuje zákony, veď samotná špiónaz je proti právnym normám akejkolvek krajiny a tiež proti Viedenskému dohovoru o diplomatických stykoch (1961). Inštrumentárium prostriedkov na dosiahnutie stanovených cieľov je prakticky neohrianičené a záhrina všetko z ľudských vlastností, ale aj v vede a techniky.

Podľa vyjadrenia bývalého výkonného riaditeľa CIA Walta Edlera agentúra neužnáva zásadu, že atentát je ospravedlniteľný len počas vojny, spravodajske služby sú vo vojne vždy. Podľa iného skúseného veterána, ak riaditeľ CIA príde do Bieleho domu a odchádza s presvedčením, že vláda by bola najradšej, aby sa kohosi zbavila, tak jeho úlohou je vymyslieť spôsob, ako to zariadiť. To je všetko, o čom musí rozmýšľať.

V roku 1985 šéf CIA Stansfield Turner vyhlásil, že nie je daleko čas, keď americká rozviedka bude schopná kontrolovať prakticky každý bod zemegule aspoň z jedného zdroja a najväčšie oblasti a objekty pomocou niekoľkých technickyč prostriedkov. Tento čas je už určite tu. Rusko sa dozaista priblížilo k podobnej pozícii a kozmickú rozviedku sú nesporne schopné vykonávať aj štáty ako Čína, Francúzsko, Británia, Japonsko, Nemecko a Izrael.

Symbol, ale čoho?

PAVOL JANÍK

V auguste 1991 pred budovou KGB v Moskve strhli sochu zakladateľa prvej sovietkej tajnej služby ČEKA, pretože pre mnohých bol symbolom politického teroru. Dnes sa v Rusku diskutuje o možnosti jeho sochu vrátiť na pôvodné miesto, pretože symbolizuje kontinuitu ruských dejín, z ktorej nemožno jednoducho vygumovať ani sovietsku éru, počas ktorej sa zo zaostalej krajiny stala v podobe ZSSR jedna z dvoch rozhodujúcich globálnych supervelmocí s jadrovým potenciálom a vesmírnym programom.

Revolúcia, ktorá sa v našich končinách tradične nazývala Októbrová, sa vo svete označuje pojmom ruská – podobne ako napríklad francúzska či americká. Generácia s dlhšou pamäťou si možno ešte spomenie na anekdotu, v ktorej sa vnuk pýta starého otca, ako sa vlastne Rusko zmenilo na prvý štát robotníkov a rolníkov, teda na Sovietsky vzáz. Dedko povedal – začalo sa to októbrovou revolúciou, ktorá bola v novembri, jej lídrom bol Lenin, ktorý sa volal Ulianov, po nomsa stal šéfom krajiny Stalin, ktorý sa volal Džugašvili, jeho hlavným súperom v súboji o moc bol Trockij, ktorý sa volal Bronštejn atď.

Tak sa nevدوjak dostávame k téme, kto vlastne uskutočnil transformáciu Ruska. Skutočnosť najlepšie charakterizujú stručné profily aspoň niekoľkých klúčových historických postáv. Leninovi starí rodičia z otcovej strany boli Kalmyci, babička jeho matky bola Volžská Nemka evanjelického vyznania, jej prastráty otec Izra'il Moisijevič Blank konvertoval z judaizmu na pravoslávie. Lenina vylúčili z právnickej fakulty, ale študoval ako samouk a získal povolenie vykonávať právnickú profesiu. Stalin bol Gruzíneč, ktorého vylúčili z pravoslávneho seminára. Trockij bol syn zámožného farmára, vylúčili ho z vysokoškolského štúdia matematiky. Jeho sestra Olga si vzala tiež významného revolucionára Leva Kameneva (vlastným menom Rozenfeld). To by azda na ilustráciu stačilo.

Tak sa vrátime na začiatok – dôležitým činiteľom nového politického systému v Rusku bol Feliks Edmundovič Dzeržinskij (pôvodným priezviskom Dzeržínskij), ktorý sa narodil na území dnešnej Litvy v katolíckej rodine polského šľachtica. Chcel sa stať knazom, ale pred maturitou ho vylúčili zo štúdia. Práve on založil prvú sovietsku tajnú službu ČEKA (Črezvyčajnaja komisia) s plným názvom Všeruská mimoradna komisia pre boj s kontrarevolúciu a sabotážou. Bola vytvorená na jeho návrh v decembri 1917 politickým rozhodnutím, teda nemala právny základ a nepodlieha zákonnej kontrole. Pri vzniku mala 100 príslušníkov, ale ich počet rýchlo rástol a začiatkom roka 1921 predstavoval 280 000. Bolo zrejmé, že podobná organizácia príťahovala najmä ľudí s kriminálnymi sklonmi, pretože sústredovala v podstate neobmedzené právomoci – policajné, vyšetrovacie i súdne. Negatívnym trendom objektívne nemohlo zabrániť ani Dzeržinského okřidlené heslo: Chladný rozum, čisté ruky, horúce srdce.

Pochopitelne treba objasniť, prečo sa vlastne vraciame k udalostiam, ktoré už zdaniu nenávratne patria minulosti. Áno, pripomínam ich práve preto, aby sa už nikdy neopakovali bez ohľadu na ideologické zafarbenie politických fanatikov, dogmatických fundamentalistov a profesionálnych revolucionárov. Vedľa sa dnes u nás ozývajú hlasy, že naša prezidentka je vlastne slovenský Václav Havel, teda zrejme treba v Bratislave konečne zavriť prevrat, ktorý sa už dávno uskutočnil v Prahe, kde Havel zvolilo za prezidenta ČSSR komunistické Federálne zhromaždenie 29. 12. 1989. Prax stúpencov bezohľadnej svojvôle zreteľne poukazuje na to, že pri výbere prostriedkov sa netrapiá ústavou a údajne zbytočnými právnymi formalítami. Nekonečné obmedzovanie základných ľudských práv a občianskych slobôd je však privelké riziko, ktorým má celá spoločnosť zaplatiť za viádu nevzdelených vekslákov a iných pravicových dobrodruhov.

23. 3. 2021

Vo výskach medzi 120 až 1 000 km sa pohybujú desiatky špiónážnych drúžic, ktoré urobia niekoľko obľetov za deň. Ďalšie sú stacionárne. Uskutočňujú optický, rádiolokačný, radiačný a laserový prieskum.

Vari najznámejší je špiónažny gigant ECHELON, globálny systém organizovaný NSA (National Security Agency), určený na odpočúvanie medzinárodnej elektronickej komunikácie kdekoľvek na zemeguli. Využíva kozmické technológie spojovacích drúžic, ale aj sieť pozemných staníc a leteckých či námorých prostriedkov. Počítače systému pracujú s využitím metód umelej inteligencie. Rozlišujú podzrievé súbory dát obsahujúce rozsiahle slovníky klúčových slov, nákresov či fotografií. Systém tak môže vyhľadávať záujmovú korespondenciu.

Centrála NSA sídli vo Fort Meade. Harry Truman ju zriadil dekretom v októbri 1952. Medzičasom má desiatky tisíc zamestnancov a desiatky miliaríd dolárov ročného rozpočtu. Rodným listom NSA sa stala tajná dohoda UKUSA. Medzi UK (Britániu) a USA. Uzavrel ju ešte počas druhej svetovej vojny. V roku 1947 ju reaktivovali vlády USA, Veľkej Británie, Kanady, Austrálie a Nového Zélandu. Vlády týchto krajín sa zaviazali poskytnúť v mene amerických záujmov svoje územie pre účely elektronickej špiónaze proti krajinám, ktoré majú iné záujmy ako USA.

Jednoducho – vysoká politika, diplomacia a špiónaž na medzinárodnej scéne úzko súvisia a vyzerajú spravidla podstatne inak, ako ich zobrazujú nesmrteľné literárne a filmové príbehy a ich hrdinovia.

3. 3. 2021

V Rusku o Slovensku

PAVOL JANÍK

Slováci zväčša vynikajú svojou nevďačnosťou nielen v medzinárodných a historickej súvislostiach, ale aj vo vnútorných pracovných a osobných vzťahoch. Teda nevďačnosť sa netýka len spochybňovania, kto začal 2. svetovú vojnú, kto nás osloboďil a kto porazil nacistické Nemecko. Teraz však chcem upriamti pozornosť práve na nastolenú osudovú otázkmu, v ktorej nadalej počut hamletovskú ozvuenu – byť, či nebyť?

Kariерistom – na čele s kariérnymi diplomatmi, dobrodruhmi všetkých druhov, príslušníkmi ozbrojených sil a zborov, politikmi a ostatnými privátizérmi – je už dávno všetko jasné. Vždy je lepšie byť zdravý a bohatý, lebo čo už má chudobný človek z toho, že je chorý. Lenže v živote treba mať aj šťastie, ved' cestujúci na Titániku boli aj zdraví aj bohatí, ale nemali šťastie.

Už som spomíнал úvahu popredného predstaviteľa ruského Fondu konceptuálnych technológií Valerija Pjakina, na ktorej základe by Kremel mal zrušiť zastupiteľské úrady v Prahe i v Bratislave a recipročne české a slovenské diplomatické misie hlavnom meste Ruska, pričom vzájomné vzťahy by sa riešili prostredníctvom ruskej ambasády vo Viedni a rakúskeho výslannstva v Moskve. Analytik globálnej politiky sa aj vo svojej relácii z 3. 5. 2021 vracia k načrtnejtej vizii a opakuje tézu, že Česko a Slovensko sú teritórium Rakúska-Uhorska. To je predbežný výsledok, ktorý dosiahli naši profesionáli pôsobiaci v oblasti zahraničnej politiky. Akoby Slovensko, ktoré prislhuje vzdialenej zaoceánskej veľmoci, existenčne nezáviselo najmä od dovozu a tranzitu ruských energetických surovín.

Pravdaže – od Pjakina po oficiálne stanovisko Kremľa ju dosť daleko, preto chcem upriamti pozornosť aj na vysielanie ruskej televíznej stanice Prvý kanál. Dňa 5. 5. 2021 vo svojej pravidelnej

spravodajskej relácii informovala o dôležitej udalosti:

Pamiatku padlých počas Veľkej vlasteneckej vojny (čo je ruské označenie 2. svetovej vojny) si dnes učili pri Hrobe neznaného vojaka v Moskve. K Večnému ohňu položili kvety. Na pietnom obraode sa zúčastnili predstaviteľia slovenskej delegácie. Účastníkom občianskeho združenia Motocyklisti Slovensko odovzdali časť Večného ohňa. V rámci historicko-spomienkovej akcie zažnú lampáše vo svojej vlasti, v mestách a obciach, kde sa bojovalo. Taktôž symbolicky vyjadria vdaku vojakom Červenej armády, ktorí oslobodzili Slovensko od fašistov. Pôdajtie sa uskutočnilo s podporou Ruskej historickej spoločnosti.

FOTO RT

„U nás v Rusku sa dobre pamätáme na bojové bratstvo krajín protihitlerovskej koalície, na hrdinstvo slovenských vlastencov, účastníkov protifašistického odboja, účastníkov Slovenského národného povstania. Spomienka na spojenectvo v boji proti fašistom je naším spoločným morálnym orientačným bodom, ktorý upevňuje priateľstvo a spoluprácu medzi našimi krajinami,“ povedal Sergej Naryškin, riaditeľ Služby vonkajšej rozvedky RF, predsedu Ruskej historickej spoločnosti.

Pre predpokladám, že citované slová, ako aj to, ktoré ich vyslovil, sú dostatočne zrozumiteľným signárom, ktorý azda raz pochopia i oficiálni predstaviteľia Slovenskej republiky.

8. 5. 2021

Rozviazané ruky, zamotané hlavy

PAVOL JANÍK

V bližšej i vzdialenejšej histórii rozličné salónne mocenské teórie viedli ku katastrofám v spoločenskej praxi. Ľudstvo je však nepoučiteľné a skúsenosti sú neprenosné, preto zrejme každá generácia musí zoštokovať staré známe chyby, aby mohla pocitíť ich dôsledky na vlastnej koži.

Zdá sa, že súčasná vládna koalícia s podporou prezidentky v načrtutých súvislostiach už dosiahla vrcholný bod deštrukcie štátu i svojich straničkých zoskupení, lenže je evidentne nielen tolerovaná, ale aj riadená spoza hraníc, preto môže spôsobiť ešte hrôzostrašnejšie prejavy transformácie parlamentnej demokracie na otvorenú pravicovú diktatúru, teda v podstate na fašistický režim, hoci má v komunikačnom inštrumentáriu zakódovanú antifašistickú rétoriku. Skutočná činnosť je dôležitejšia ako abstraktné frázy. Je očividné, že koncepcia založená na rozprávke pre deti i naivných dospelých o tom, že polícia má rozviazané ruky, riadne zamotala hlavu nielen samotným rozprávkárom, ale vytvorila represívny systém, ktorý už začína šrotovať aj svojich podnecovateľov. Naši prominentní činitelia by museli byť asi aj čitateľia, aby vedeli, že všetko sa vždy v nejakej podobe opakuje. Alebo si niekto myslí, že – napríklad ako nemecký občan – je na Slovensku nepostihnutelný. Generálny tajomník Komunistickej strany Československa Rudolf Slánsky tiež určite netuší, že politický teror, ktorý rozprútal v spolupráci so zahraničnými (vtedy sovietskymi) poradcami, napokon zomrel aj jeho. Aj on sa musel počas dlhodobého mučenia učiť nasepamäť vopred napísané výpovede, v ktorých udával seba a iných. Kto by tušil, že táto metóda nájde uplatnenie aj dnes v podmienkach proklamovanej demokracie. Možno preto, že aj vtedy bola demokracia – dokonca ľudová.

Nahladime do memoárov ľudí, ktorí vedia, o čom hovoria. Napríklad – generála armády Filipa Denísoviča Bobkova, prvého podpredsedu KGB. Keď sa predsedom KGB stal Berija, zástupca Bobkova to nesúhlasne komentoval. Bobkov nevedel, či je ide o provokáciu, a tak sa ku komentáru nepridal. Obával sa udania. Neškôr sa mu zástupca priznal, že zasa on sa obával, či ho neudá Filip Denísovč. Neudali sa, prežili. Na Beriju mal zaujímavý názor. Tvrdil, že keby nebol odstránený, po smrti Stalina by v ZSSR nastúpilo nové obdobie teroru a represálií. Berija bol človek, ktorý uvažoval rovnako ako Stalin a neváhal odstrániť ľudí, ktorí mu zavazdali, aj keď to neboli nepriatelia. Takže ani v KGB nebol nik neohrozený. Aj s vysokými šéfmi vedel systém a jeho vládcovia manipulovať. Dokumentuje to osud generála Pitovranova. V roku 1952 ho priamo z väzenia ustanovili do funkcie náčelníka zahraničnej rozvedky KGB. Napokon je známy obdobný prípad maršala Rokossovského a ďalších. Stalin preventívne odstraňoval ľudí. Tak ako to povedal Kaganovič. Preto, keď ich neskôr potreboval, nebáil sa ich použiť vo veľmi vysokých funkciách. Vedel, že sú použiteľní. Vyzerá to ako vystrihnuté zo súčasnosti. Takže by to hľadom stačilo na ilustráciu faktu, kam sme dospeli aj dnes pod vedením zahraničných (už nie sovietskych) poradcov.

24. 5. 2021

USA ako vzor

PAVOL JANÍK

Turbulencie na súčasnej domácej i medzinárodnej scéne a najmä vo sfére bezpečnostných zložiek nevدوjak podnecujú úvahy o neblahých javoch z blízkej i vzdialenejšej minulosti.

V USA od vzniku v roku 1947 CIA žila v pokoji a nik sa jej a prezidentovi do ich remesla nemiešal. V decembri 1974 však v *New York Times* začal vychádzať seriál článkov Seymoura M. Hersha o obvineniacach CIA z viacerých prečinov. Išlo najmä o operáciu CHAOS. Supertajnú akciu zameranú na nelegálne sledovanie a odpočítavanie tisícok Američanov, ktorí boli v podzrení, že nechápu správne hodnoty demokracie a majú vlastnú viziú práv a slobôd.

Prezident Gerald Ford v nádeji, že vec formálne vyrieší, zriadil komisiu na čele s viceprezidentom Rockefellerm pre vyšetrovanie činnosti CIA vnútri USA. Komisia v podstate veľa nezistila a ani o to nemaľa záujem.

No zakrátko vyplávali na povrch ďalšie obvinenia. Dokonca z vrážd nepohodlných politikov cudzích štátov a zo zneužitia celej *Intelligence Community* – systému spravodajských služieb USA. Tak v roku 1975 Senát konštitoval komisiu na čele so senátorom Frankom Churchom, ktorá sa zamerala na ilegálne aktivity a programy. Ešte v tom istom roku Snemovňa reprezentantov vytvorila komisiu na prešetrovanie rozpočtu spravodajských služieb a legálnosti tajných operácií. Jej vedením bol perver Otis Pike.

Ukázalo sa, že rozpočet spravodajských služieb USA – a to aj sumárny – je veľkou neznámy a pre Kongres nie je dostupný. Dokonca ani zástupcovia *General Accounting Office* – akejsi hlavnej účtárne štátu – nemohli k veci nič povedať. Len sa priznať, že nevedia. Šéf CIA William Colby pred komisiou odmiel o rozpočte vysvedčovať. Zdôraznil len, že väčšina peňazí šla opravnene na hlavné priority – Sovietsky zväz a Činu. A to im musí stačiť.

Odporúčania komisie požadovali zlepšiť riadenie CIA, zdokonalí kontrolu Kongresom a zodpoved-

nou exekutívou. Sprísnenie dohľadu nad skrytými akciami a zákaz vrážd.

Zaujímavý je Hughes-Ryanov dodatok k zákonu o národnnej bezpečnosti: „Každá tajná operácia musí byť podložená náležom prezidenta o jej význame pre národnú bezpečnosť USA.“ To je politické a právne krytie CIA.

O zverejnení konečných záverov komisie sa v Kongrese väčšinovo diskutovalo. Iróniou je, že Kongres nevedel, čo vlastne obsahujú. Colby opäť strášil mimoriadnym poškodením národných záujmov. Pike odpovedal, že vie, čo v správe je, a nemyslí si, že môže dôjsť k takýmto dôsledkom. Napokon Kongres bez toho, aby dokument poznal, hlasoval proti zverejneniu.

Američania vytvorili ohromnú organizáciu, ktorej sa sami boja. Predstavuje skutočne nebezpečnú bezpečnosť.

Tvrďa hra pokračuje

Najlepšie je, ak sledovaný záujem potvrdia demokratické volby. Vedel to William Colby, keď v roku 1953 prišiel do Ríma, aby kresťanským de-

Pentagon. Foto Sputnik.news

Tri vety namiesto tisícok strán

PAVOL JANÍK

Karel Pacner, ktorý dlhé roky propagoval úspechy sovietskej vedy, techniky a kozmonautiky, sa po roku 1989 vyprofiloval ako vyhranený odporca všetkého ľavicového a ako skúsený znalec problematiky spravodajských služieb – pravdaže v rámci naznačenej dôslednej obhajoby Západu a apríornej kritiky Východu. O jeho faktografickej nespôsobnosti však z množstva objemných kníh stačí citovať tri vety z publikácie *Osudové okamžiky Československa*, kde na strane 654 tvrdí:

Spisovateľ Lubomír Feldeк, za Husáka umlčený, řekl, že na Slovensku začína nový zápas – zápas o demokracii. Bude spjat i s bojem za vytvorenie skutočné tržní ekonomiky. Když vyzval Slobodníka, aby kvôli své činnosti proti partizánom koncom války odstoupil, ministr ho zažaloval.

Tak po prve – Lubomír Feldeк neboli za Husáka umlčaný, ale mu udelili titul zaslúžilý umelec, bol vedúcim redakcie pôvodnej a prekladovej poézie v klúčovom vydavateľstve orientovanom na súčasnú literatúru a zastával významné funkcie v Slovenskom literárnom fonde a zväze spisovateľov. Sám seba označoval za muža MK, teda ministerstva kultúry. Viem to z prvej ruky, kedže sme mali veľmi dobré osobné i susedské vzťahy a pôsobil som na spomínanom ministerstve, ktoré viedol jeho priateľ básnik Miroslav Válek.

24. 5. 2021

Po druhé – vôbec si neviem predstaviť, že by sa Ľubo Feldeк vyjadroval k ekonomickým otázkam, nanajvý k výške honorárov – napríklad vo svojej skvejkej satirickej básni Nežný lyrici.

Po tretie – Dušana Slobodníka deväť rokov väznili v sovietskom gulagu, pretože sa ako 14-ročný na základe povolávacieho rozkazu zúčastnil na brannom kurze. Zo Sovietskeho zväzu sa vrátil so znalosťou viacerých jazykov vrátane exotických. Postupne sa etabloval ako rešpektovaný prekladateľ a literárny vedec. K ovládaniu cudzích jazykov viedol aj svojich dvoch synov. Jeden z nich je dnes prominentný diplomat, ktorý pôsobil ako veľvyslanec v dôležitých krajinách NATO – napríklad vo Veľkej Británii.

Po štvrté – Ľubo Feldeк privítal vznik samostatnej Slovenskej republiky básňou Eštebák sa objal s esesákom, čím mal na mysli premiéra Vladimíra Mečiara a ministra kultúry Dušana Slobodníka. Ten autora básne zažaloval za urážku na cti.

Namiesto záveru – keby Karel Pacner nesústredil absolútne nezmysly v jednom odseku, mohol ostať uznávaným autorom literatúry faktu, ktorého možno brať vážne aj v súvislosti s jeho záľubou v prezentovaní činnosti tajných služieb a pozadia vysokej politiky. Teraz mu už doslova nemožno veriť ani slovo.

svojich národných záujmov a CIA začala realizovať destabilizačné aktivity. Prvý plán podpísal ešte prezident Truman v roku 1952. Mal názov FORTUNA. Do činnosti zapojili aj nikaragujského diktátora Somozu. Chceli do vedenia krajiny dosadiť proamerického generála Carlosa Castillo Armasa. S krycím menom Calligeris.

V rámci plánov operacie vyhotovili zoznamy osôb, ktoré mohli byť zavraždené, a iných ľudí, ktorých považovali za potrebné uväzniť. Napokon sa však akcia neuskutočnila. Neskôr – v roku 1954 – prezident Dwight Eisenhower podpísal iný plán s označením SUCCESS.

Schválili rozpočet na *psychological warfare, political action, subversion and small paramilitary war*. Teda na psychologické bojovanie (čiže propagandu), politickú akciu, podvratnú činnosť a malú vojenskú operáciu. Prezident Guzmán podľahol tlaku, 27. 6. 1954 podal demisiu a do prezidentského úradu konečne dosadili generála Armasa. Jeho ľudia potom zavraždili a uväznili stovky občanov Guatamaly. Medzi dokumentmi operácie SUCCESS sa nachádza aj 19-stránková príručka ako vraždič. *Study of Assassination*.

Geopolitické gravitačné pole Washingtonu

Udalosti v Chile sú priam inštruktážou tajných akcií. V prípravovaných volbách v roku 1964 Spojené štátom vysvetlili prostriedkami podporovali kandidáta Kresťanskodemokratickej strany Eduarda Freia. Investovali do volieb tri milióny dolárov. Volby však s veľkou prevahou vyhral Salvador Allende. To vytvorilo paniku amerických investorov – najmä ITT, International Telephone and Telegraph. Začali vyvíjať obrovský tlak na vládu USA, ved' v Chile investovali okolo 150 miliónov dolárov. ITT na operáciu proti Allendemu ponúkala príspevok miliónov dolárov.

V porovnaní s ich stratami spôsobenými znárodnením v Chile to bol bagatela. Ved' odstupné, ktoré im Allendeho vláda bola ochotná zaplatiť, nepresahovalo 35 miliónov dolárov. V Chile však určite išlo o viac. Hovorí o tom stará známa Monroe Doctrine. Podľa nej Stredná a Južná Amerika sú v strategickom záujme USA.

Spojené štátom sa v duchu tejto doktríny pokúsili zabrániť, aby riadne zvolený Allende prevzal prezidentský úrad. To ich stalo osem miliónov dolárov. Opäť neúspech. Kedže sa to nepodarilo, nastúpila

tretia etapa, podpora prevratu generality chilskej armády. V septembri 1973 Salvador Allende pri prevrate zahynul.

Zapletenie sa USA do volieb a do pokusu zabrániť Allendemu, aby prevzal úrad, je historická skutočnosť. Dnes je známe, že prezident Richard Nixon – po volebnom víťazstve Allendeho – uložil CIA organizovať v Chile ekonomický chaos. Hovoria o tom materiály Národnej rady bezpečnosti USA – *National Security Council*. Úsilie znemožniť Allendemu nastúpiť do štátnej pozície dokumentujú aj záznamy rozhovoru velvyslance USA v Chile s nezvoleným kandidátom na prezidenta Freiom.

O príprave prevratu v Chile hovorí tajný projekt CIA s kódovým názvom FUBELT. Je zrejmé, že prevrat CIA podporovala dodávkami zbrani, financovaním mediálnych kampaní i opozičných síl zapojených v prevrate. Napriek tomu existujú ešte niektoré otázky, ktoré dodnes trápi aj Američanov. Otázkou je najmä miera účasti CIA v samotnom prevrate.

A napokon zodpovednosť spravodajských služieb USA za vraždy Pinochetovi nepohodlných ľudí v zahraničí. Najmä Orlando Letellera a Ronniho Moffita priamo vo Washingtone. Aj generála Prattsca a jeho manželky v Buenos Aires. Vinníkov uvedených vrážd usvedčujú dokumenty tajnej služby DINA. Operácia CONDOR. Napokon postoj USA a Veľkej Británie k chilskému diktátorovi Pinochetovi je v príkrom rozpore s deklarovaným postojom k ľudským právam. Vlády oboch krajín vedeli veľmi podrobne, čo sa v Chile po prevratre deje a že Pinochetova junta zavraždila tisícky občanov krajiny i cudzincov vrátane Američanov.

Vzdušná zrážka supervelmoci

Známa je prípad KAL 007 – zostrelenie civilného juhokórejského lietadla v auguste 1983 sovietskym stíhacom nad Kamčatkou aj s 269 cestujúcimi na palube. Na tragédii sa nedá nič zmeniť, ale fakt je, že lietadlo sa o 200 kilometrov odchyľilo od trasy a dostaalo sa hlboko nad územie Sovietskeho zväzu.

Tažko uveriť, že skúsená posádka KAL 007 sa jednoducho pomýlia. Najmä, keď z riadiacej veže v Anchorage bola na odchýlenie sa z trasy upozornená. Tak prečo? Existujú dve verzie. Podľa americkej civilné lietadlo bolo cynicky zostrelené s plným vedomím pilota. Dokumentovali to záznamy spojenia medzi ním a riadiacou základňou. Známa je však aj skutočnosť, že Američania tento záznam upravili.

Sovieti tvrdili, že pilot SU-15 si KAL 007 pomýlił so špiónažnym lietadlom RC-135. Spojené Štáty priupustili, že RC-135 naopak vykonávalo v tom čase špiónažne úlohy v blízkosti Kamčatky a vo vzdialenosťi asi 120 kilometrov prekrížilo let KAL 007. Teda podezrenie, že obe lietadlá (civilné i špiónažné) spolupracovali, nie je vyvrátené.

Poučenie z 50. rokov

20. storocia

Známa je akcia KÁMEN. Štátna bezpečnosť zriadila v pohraničnej oblasti falosné pracoviská americkej spravodajskej služby . Potom agent Štátnej bezpečnosti ponúkal osobám, o ktorých sa ŠtB dozvedela, že hľadajú možnosť emigrovať, zabezpečenie prechodu cez zelenú hranicu. Ked' sa dohodli, povodil ich po Šumave až sa napokon dostali k „Američanom“. Tí ich ponúkli americkými cigaretami, ktoré vymenili za informácie o aktivitách proti novému režimu. Možno aj vymyslenými. Po výsluchi mali zabezpečiť ich prevoz ďalej do Nemecka. Po ceste inscenovali prepad prísluš-

níkmi bezpečnosti a cesta do Nemecka sa skončila na Pankráci či v Ruzyni.

Bol to špinavý trik. Predovšetkým je pravdepodobné, že niektorých ľudí agent na emigráciu nahovoril, a potom akciu začal vykonávať vo vlastnej réžii. Končilo sa to vraždami. Motívom boli peniaze a cennosti, ktoré si ľudia so sebou brali pre zabezpečenie nového života v zahraničí.

Neskôr boli podobné aktivity vylúčené. Československo vykonávalo zväčša dezinformačné operácie. Inými boli akcie vplyvu zamerané na podporu vlastných a spojeneckých záujmov na medzinárodnej úrovni, na podporu mierových organizácií vo svete a Hnutia nezávislostných krajín. Uskutočňovala sa aj diskreditácia zahraničných inštitúcií a osôb, ktoré pôsobili proti násemu štátu. Iné aktívne opatrenia by boli v rozpore s politickými cieľmi krajiny.

Na pozadí uvedených skúseností možno posúdiť, kam sme dospeli po vyše 30 rokoch od konca studenej vojny – tak v domáčich reláciach, ako aj v globálnych dimenziah.

11. 6. 2021

Význam slov a mlčania

PAVOL JANÍK

Vrcholní predstaviteľia najsilnejších veľmocí – Spojených štátov a Ruskej federácie – Joe Biden a Vladimir Putin dali 16. 6. 2021 svetu najavo, čo globálni geopolitickí hráči pokladajú za významné témy obojsstranných záujmov. To znamená, že rovnako dôležité je to, o čom sa rokovalo, ako aj to, čo sa vôbec nespomenu.

Pre americké satelity vrátane miniatúrneho Slovenska je to jasná správa, z ktorej sa mestre elity ešte dlho budú spamatávať, teda uvedomovať si, v akej sa vlastne ocitli situácii. Niektorí si možno budú bolestivo stláčať kožu medzi prstami, aby sa presvedčili, že sa neocitli len v zlom sне, ale že sú skutočne úplne bezvýznamnými figúrkami v hre, v ktorej nemôžu nič predvídať s dostatočným predstihom.

Na ilústráciu uvedme niekoľko vyslovených i nevyslovených príkladov. Rusko-nemecký plynovod Severný prúd bude. Krym je ruský. Ukrajina nevstúpi do NATO a bude rešpektovať Minské dohody vo vzťahu k Doneckej a Luhanskej republike. Ďalší vývoj v okolí Ruskej federácie patrí do jej kompetencie – od Ukrajiny a Bieloruska až po Afganistan a Irán. V Sýrii sa zachová status quo. Dôvody sú zrejmé. Krajiny nemajú záujem

viesť proti sebe ozbrojený konflikt, ktorý by nevyhnute viedol k niekolkonásobne garantovanému vzájomnému zničeniu. Postupne sa budú normalizovať diplomatické kontakty Washingtonu a Moskvy. Spoločne budú riešiť problematiku kybernetickej bezpečnosti. V arktickej oblasti sa bude rozvíjať námorná doprava – obchodná i vojenská. Mocnosti si pravdepodobne vzájomne vymenia niektoré väznené osoby. Navalnyj asi zostane tam, kde je. V USA budú ďalej sťíhať protestujúce osoby – najmä tie, ktoré napadli Kapitol (sídlo Kongresu). Biely dom nebude mať možnosť zasahovať do pôsobnosti Kremla, teda ovplyňovať volby a vôlebe politické dianie v Rusku. USA budú nadálej systematicky porušovať ľudské práva a používať mučenie – od Guantánama až po tajné väznice CIA v rozličných štátach vrátane európskych – napríklad Poľska, Litvy a Rumunska.

To je stručný náčrt toho najpodstatnejšieho, o čom sa rokovalo i nerokovalo. Zaujímavé bude už len pozorovať, ako rýchlo sa zorientujú v nových podmienkach slovenskí profesionálni karieristi všetkých druhov a odtieňov – počnúc diplomatickou službou, pokračujúc politickou sférou a končiac mediálnym vymývaním mozgov.

18. 6. 2021

Žijeme v manipulatívnom svete

PAVOL JANÍK

Pri sledovaní médií v našom zemepisnom a dejepisnom pásmi si čoraz viac premýšľajúcich ľudí kladie otázku, či sú novinári naozaj takí hlípi, ako výsledky ich pôsobenia. Fakt, že významná časť žurnalistiky je predĺženou rukou politických strán a spravodajských služieb, nie je dosťatočne uspokojuvým vysvetlením. Ved prečo mocenské štruktúry využívajú takmer výlučne intelektuálny a spoločenský odpad? Jedinou realistickou možnosťou je spomienka na pozabudnutý výrok istého verejného činiteľa, že socializmus musíme vybudovať s ľuďmi, akých máme, treba len toto konštatóvanie aplikovať na súčasné budovanie kapitalizmu. Ak možno hovoriť o budovaní a kapitalizme v krajine, v ktorej chýba efektívny rozvoj.

V záplatove amaterskej agitácie sa však pozirme na profesionálne vedený zápas o myšlenie ľudu. Okrem iných dôležitých diel je klúčovou knihou Psychological Warfare, ktorú napísal Paul Myron Anthony Linebarger (známy pod pseudonymom Cordwainer Smith). Ďalším klasickým titulom je Propaganda Comes of Age, ktorú vytvoril Michael Eugene Choukas. Teoretické poznatky sa premietli do velmocenskej praxe USA, kde prezident Dwight David Eisenhower (zvaný aj Ike) zriadil Office for Psychological War Coordination. Do propagandistickej inštitúcie a ich operácií Washington investuje nesmierne finančné prostriedky.

O úlohe CIA v mediálnej vojne hovorí napríklad Washington Post z 15. januára 1976: „...pred viac ako 25 rokmi CIA tajne vytvorila a doposiaľ finančuje svoju rozsiahlu sieť agentúr v zahraničí, ktorá je vždy kej službám, ak sa hovorí o tom, že treba realizať tajnú propagandistickú kampaň. Táto sieť sa skladá zo žurnalistov-agentov CIA, novín podporovaných CIA, rozhlasových stanic a medzinárodných informačných agentúr. Je to jedna zo skrytých zbraní arzenálu CIA...“

Konkrétnejšie údaje obsahujú závery komisií Franka Churcha, výsledky výšetrovania senátora Jamesa Williama Fullbrighta, publikácie Harryho Rositzkeho či zistenia senátora Cliffordra Philipa Cassea, Jr. Takže prepojenie CIA a Rádia Slobodná Európa, ako aj ďalších médií a novinárov je preukázané. Rovnako aj účel viacerých nadácií a fondov. Niektoré založila CIA. Počas administratívy Ronalda Reagana bola osobite podporovaná tendencia, aby časť úloh súvisiacich s psychologickým ovplyvňovaním verejnosti prevziať iné organizácie. Medzi tieto inštitúcie patrí aj National Endowment for Democracy.

Sotva v načrtu súvislostiach možno obist akcii DELTA. Išlo o zadržanie kamiónu pašovaných tlačoviň zo zahraničia. Štátne bezpečnosť vedela o príchode zásielky a poznala aj mená adresátorov, ale z politických dôvodov bolo neúnosné ich odsudíti. Delta sa stala zdrojom spochybnenia neskôršieho ministra zahraničných vecí Českej republiky Jana Kavany, ktorého komisia Jiřího Rumla označila za spolupracovníka ŠtB. To, že navštieval Československo pod falosným menom s britským pasom a bol v kontakte s československým spravodajským dôstojníkom v Londýne, legalizovaným v diplomatickej funkcií, však skôr poukazuje na objakosť jeho činnosti, pričom zrejme väčší prospeł jednej z tajných služieb Jej Veličenstva.

Okrem toho dozaista viaceri novinári sami pôsobia v záujme doktríny aj bez usmerňovania a spojenia so špionážou službou. Jednoducho si myslia, že je ich morálkovou povinnosťou podporovať demokraciu. Otázne je, čo si kto pod týmto pojmom predstavuje. George Bush krátko po nástupe do funkcie riaditeľa CIA vydal akt, ktorým nariadił odstrániť zamestnávanie korešpondentov v tlači, rozhlase a televízii. Lenže neskôr senátny kontrolný výbor zistil, že pre CIA v médiách stále pracujú desiatky novinárov.

K repertoáru spravodajských služieb patria aj spontánne spoločenské pohyby a javy, ktoré existujú v prirodzenej podobe. Svetová rada mieru sa zapojila do šírenia protiamerickej nálad z veľkej časti na základe vnútorného presvedčenia jej členov. Boli by však naivine si myslieť, že tento fakt nepodporili aj zvláštne služby krajín Varšavskej zmluvy, najmä KGB. Predmetom aktívnych opatrení bola aj vietnamská vojna a organizovanie protivojnových demonštrácií. Nepotrebovalo to privela iniciatívy. Množstvo zabitých, zranených a zajatých Američanov vo Vietname a Laose pôsobilo dosťatočne silno samo o sebe. Napokon aj preident Bill Clinton sa určite bez inštrukcií z Moskvy vyhol na základe vlastnej úvahy vietnamskému dobrodružstvu USA.

Na štandardné rozšírenie dezinformácií je potrebné pripraviť materiál. Ten uverejniť v niektorých menej škrapulóznych prostriedkoch masovej komunikácie, a potom už skreslenú správu môžu prevziať aj médiá,

ktorým viac záleží na ich povesti. Zvyčajne sa chránia formuláciou **ÚDAJNE** alebo odvolaním sa na také či onaké zdroje.

Samozrejme, spravodajské služby sa zapájajú do dezinformačných kampaní a tajných operácií. Pôsobia samostatne i ako súčasť medzinárodnej koalície. Agenti využívajú krytie najmä v diplomacii, v zahraničnom obchode, vede, kultúre, tlačových agentúrach a médiách. Dokonca aj v cirkevných kruhoch. Rozvedky sú okrem politickej, vedecko-technickej a vojenskej špiónaze zamerané aj na psychologické aktivity.

Kedže v posledných desaťročiach narastá počet ľudí, ktorí o sebe tvrdia, že boli disidenti, zdá sa, že účinnosť psychologického pôsobenia USA a ich partnerov v NATO sa začala vlastne až po 17. novembri 1989. Navyše – otázka disentu je zložitejšia, pretože inak zmyšľajúci ľudia žijú v každom režime.

Označenie disident nevyčerpáva zdaleka všetko o konkrétnom človeku. Môže byť charakterný i bezcharakterný. Múdry aj celkom hlúpy.

Psychologické operácie sprevádzajú prípravu vojnových konfliktov – v Perzskom zálive, Juhoslávii, Iraku atď. Vždy treba ovplyvniť americký Kongres a svetovú verejnosť. Kým pravda vypláva na povrch, bude už rovnako bezvýznamná ako tá o Guatemale alebo Chile. Aj Slovensko vie o tom svoje. Nie je vždy jednoduché vec správne zaradiť. Podstatné sú tendencie, opakovania, korelácie identifikovaných záujmov a udalostí. Neskoršie dementovanie falóšnych správ môže akceptovať naozaj len dementná časť populácie.

Nové možnosti prinášajú technológie profesionálnych fotomontáži s využitím počítačov. Masový vplyv televízie, uplatňovanie podpраhového vnímania v rozhlasových a audiovizuálnych projektoch, kde do hudby či obrazu sa dajú vkladať informácie pôsobiace na človeka bez toho, že by si uvedomoval skryté posolstvo, ktoré prijíma a podľa neho sa mimovoľne rozhoduje. Obrovský potenciál má internet. Žijeme a budeme žiť v manipulovateľnom svete.

Ochrana proti rafinovaným praktikám globálneho ovplyvňovania verejnej mienky spočíva v porozumení dobe, jej vymoženosťiam a technologickým prostriedkom. Ale aj problémom a záujmom jednotlivých subjektov. Treba racionálne posúdiť, komu čo prospieva. Byť opatrny pri prijímaní tvrdení, ak sú v rozpore s predchádzajúcimi skúsenosťami. Často sa lož paradoxne prezentuje ako pravda a protirečivo sa paušálne odmietajú overiteľné fakty. Ľudia by nemali bezhlavo opúštať pevný základ hodnôt reálneho sveta. Tých hodnôt, ktoré si ľudstvo buduje po tisícočia. Len na ich pozadí je a bude človek schopný správne chápať nové poznatky a prirodzeným vývojom prekonávať vžitné stereotypy.

1. 9. 2021